

Ervenconsulenten op bezoek

INGE LEENDERS, PETER VERVOORT EN CHRISTOPHE VANDEVOORT [RUIMTE VLAANDEREN]

Nieuwe impulsen uit het noorden voor ruimtelijke ontwikkelingen op het Vlaamse platteland

We berichtten er in een vergelijkbare context in het vorige nummer van Ruimte reeds over: het Vlaamse platteland staat voor belangrijke ruimtelijke uitdagingen¹. Mondiaal stijgt de vraag naar voedsel, maar tegelijk nemen de Europese eisen vanuit milieu- en waterbeleid toe. Dat leidt tot een sterkere specialisatie en schaalvergroting in de landbouw, maar ook tot herstructurerings- of verbredingsopgaven in gebieden met water- of natuurdoelen. Naast landbouw, zoeken ook maatschappelijke functies zoals recreatie, toerisme, wonen of zorg een plek op het hedendaagse platteland. De blijvende afname van het aantal landbouwbedrijven leidt tot een hergebruiksopgave voor het vrijkomend patrimonium en biedt mogelijkheden voor de ontwikkeling van nieuwe socio-economische dragers in het buitengebied.

Het bestaande Vlaams beleid ten aanzien van deze transformaties in het landbouwgebied is vandaag vooral generiek geregeld en verloopt daardoor weinig gestuurd. Deze functieverhuizingen zetten ook druk op de landbouw: vruchtbare bodems raken versnipperd en zijn steeds minder beschikbaar voor productie van voedsel. Landbouworganisaties stellen het 'recht op boeren' voorop en vragen een betere bescherming van landbouwgrond tegen versnippering en oneigenlijk gebruik². Ruimtelijke ontwikkelingsstrategieën moeten blijvend oog hebben voor het functioneren van de professionele landbouw, maar ook een kader bieden waarbinnen nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen op het platteland op ruimtelijk kwalitatieve en duurzame manier kunnen plaatsvinden. Deze integrale aanpak kan de ruimtelijke transformaties beter begeleiden, maar ook zorgen voor een beter begrip van de kwaliteitseisen voor het plattelandslandschap³.

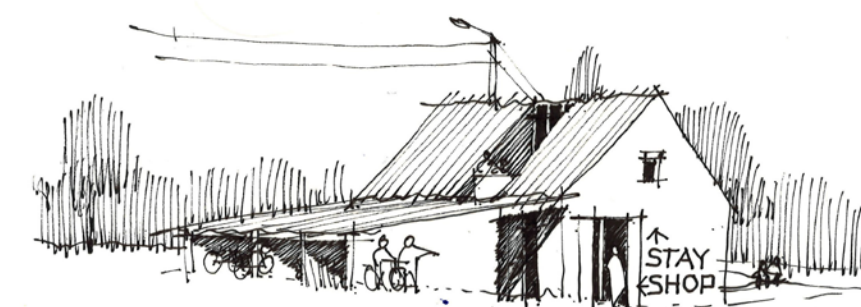
De afgelopen jaren analyseerde o.a. het Steunpunt Ruimte en Wonen in opdracht van Ruimte Vlaanderen verschillende transformaties op het platteland⁴. Voortbouwend op die bevindingen liet Ruimte Vlaanderen twee onderzoeken uitvoeren die beleidsaanbevelingen formuleerden voor een afwegingskader voor niet-agrarische transformaties en de mogelijkheden verkenden van het instrument 'contractbenadering' voor nieuwe economische activiteiten in voormalige agrarische gebouwen (zie kaders). Aansluitend zette Ruimte Vlaanderen een kennisuitwisseling over dit thema op met de Nederlandse stichting Het Oversticht. Zij zetten in de provincie Overijssel 'ervenconsulenten' in die nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied procesmatig begeleiden. De provincie hanteert daarbij het principe 'voor wat hoort wat': in ruil voor de geboden ontwikkelingsruimte moet de initiatiefnemer ook investeren in omgevingskwaliteit, zodat er ook duidelijk ruimtelijke en maatschappelijke winst is. Het beleidskader dat de provincie Overijssel als onderdeel van de provinciale Omgevingsvisie daarvoor ontwikkelde, is bijzonder inspirerend en reikt heel werkbaar principes aan die ook in Vlaamse context bruikbaar zijn. De Nederlandse ervenconsulenten kwamen alvast hun aanpak tonen en testen op drie Vlaamse landbouwerven.

- 1 Zie ook in Ruimte nr. 22: 'Terug naar een productief landschap'.
- 2 Visienota 'Inzetten op duurzame groei. Toekomst van de Vlaamse land- en tuinbouw in Europees en mondiaal perspectief', Boerenbond (2014).
- 3 Zie "Ontwikkeling van open regio's in Vlaanderen, een verzameling van kleine verhalen. Denkpijles voor een vernieuwd ruimtelijk beleid bij de ontwikkeling van de open regio's in Vlaanderen." Pisman, A., Vervoort, P., & Appermont, I. Paper plandag (2013).
- 4 Zie o.a. de verschillende artikels daarover in Ruimte nr. 14 (2012).

Voor wat hoort wat

In 2009 koos de provincie Overijssel met de Omgevingsvisie Overijssel⁵ voor kwalitatieve sturing op ruimtelijke ontwikkelingen. Ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid en sociale kwaliteit gelden er als randvoorwaarden voor economische ontwikkelingen. De provincie hanteert daarvoor een uitvoeringsmodel met drie centrale vragen (*figuur 1 op volgende pagina*):

- OF? Voldoet de ontwikkeling aan de geldende wetgeving en principes en voorziet ze in een behoefte?
- WAAR? Past de locatie in de gebiedsvisie?
- HOE? Versterken ontwerp en inrichting de gebiedskenmer-

Schets ontwerp oefening

ken? Tegenover een ruimtelijke ontwikkeling moet ook een maatschappelijke meerwaarde staan. Samen met de gemeenten werkte de provincie de toepassing van dat principe uit in het Werkboek Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving⁶. Uitgangspunt is de 'balans' tussen ontwikkelingsruimte en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit (*figuur 2 op volgende pagina*). De initiatiefnemer gaat daarover met de plannende overheid in dialoog vooraleer hij zijn concrete bouwplannen uitwerkt. Deze 'voorkantsturing' en

- 5 "Actualisatie Omgevingsvisie Overijssel. Visie en uitvoeringsprogramma voor de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van de provincie Overijssel", provincie Overijssel (2013). www.omgevingsvisie.nl
- 6 "Werkboek Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving. Ruimtelijke kwaliteitsprincipes toepassen in de praktijk van de ruimtelijke ordening in Overijssel", provincie Overijssel, gemeenten Deventer en Enschede (2010).